

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

SENIOR CERTIFICATE EXAMINATION

XITSONGA: RIRIMI RA LE KAYA (HL)

PAPILA RA 3 (P3)

2015

MEMORANDAMU

TIMARAKA: 100

Papila leri ri na tipheji ta 13.

MAAVELO YA TIMARAKA**XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA: TIMARAKA TA 50**

VUNDZENI NA MAKUNGUHATELO	(VM): =	30
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI	(RXV): =	15
XIVUMBEKO	(X): =	<u>05</u>
NTSENGO		50

**XIYENGE XA B: SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO:
TIMARAKA TA****2 x 25 = 50**

VUNDZENI, MAKUNGUHATELO NA XIVUMBEKO	(VMX): =	15
RIRIMI, XITAYILI NA VUHLERI	(RXV): =	<u>10</u>
NTSENGO		25

XIYENGE XA A: SWITSHURIWA SWA XITSALWANA: TIMARAKA TA 50**XIVUTISO XA 1****1.1 Hilaha ndzi nga swi vona leswaku 'N'hwari-mbirhi a yi oxeki, yin'we yi ta tshwa nkanga, yin'we yi ta bola marhumbu.'**

Mukamberiwa u tsala xitsalwana a humesela erivaleni ntiyiso wa leswaku loko u tirha mintirho mimbirhi hi nkarhi wun'we, swi endla leswaku swilo swi onhaka.

A nga ha katsa leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya xivuriso lexi nga vumba nhlokomhaka.
- Timhaka timbirhi leti a ti endleke hi nkarhi wun'we kambe a kota ku humelela eka yin'we, a tsandzeka eka leyin'wana.
- Leswi timhaka leti ti nga endlekisa xiswona.
- Mbuyelo lowu a wu kumeke.
- Dyondzo leyi a yi kumeke.

[50]**1.2 Timfanelo ta ximunhu ti tirhisiwa kahle minkarhi yin'wana kambe minkarhi yin'wana ti pfa ti nga tirhisiwi kahle. Kanela mhaka leyi.**

Mukamberiwa u tsala xitsalwana a kanela hi matirhiselo ya kahle na yo ka ya nga ri kahle ya timfanelo ta ximunhu.

A nga ha katsa na swin'wana swa leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.

Matirhiselo ya kahle

- Ku xiximana ka vanhu hinkwavo.
- Ku pfuleka ka swivandla swa mintirho eka mani na mani.
- Dyondzo ya mahala.
- Mphakelo wa vukorhokeri eka vanhu hinkwavo.
- Ku khomiwa ku ringana ka vanhu hinkwavo.
- Ku pfumeleriwa ku humesa mavonelo ya wena.

Matirhiselo yo ka ya nga ri kahle

- Ku hundzeletwa ka timfanelo.
- Ku tholana hi vuxaka eka swivandla leswi pfulekeke.
- Ku tirhisiwa hi ndlela yo hoxeka ka timali ta mpfuneto.
- Ku andza ka vugevenga na vukungundzwana.
- Ku onhiwa ka timfanelo ta van'wana hi varhangeri.
- Ku hlongoriwa na ku vutliwa ka vutomi bya lava va humesaka mavonelo ya vona hi ku va van'wana va nga yimi na wona.

[50]

1.3 Ndza tinyungubyisa hi ku va ndzi ri Muafrika-Dzonga.

Mukamberiwa u tsala xitsalwana a hlamusela leswi endlaka leswaku a tinyungubyisa hi ku va Muafrika-Dzonga.

A nga ha katsa na leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.
- Swilo swa kahle leswi endlekeke eka tiko leri.
- Ku va Afrika-Dzonga ri ri tiko ro rhula leri nga riki na tinyimpi.
- Ku va ku ri na swipano swo tiya swa mintlangu ya rhagibi na khirikhete.
- Tiko leri mfumo wu hlayisaka lava pfumalaka.
- Ku va ku ri tiko ra vumbiwa bya xiyimo xa le henhla.

[50]**1.4 Nkarhi i wa nkoka.**

Mukamberiwa u tsala xitsalwana a hlamusela hi nkoka wa nkarhi.

Eka xitsalwana xa yena a nga ha katsa leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.

Ku tirhisa nkarhi hi mfanelo

- Ku tiendlela xipimankarhi xa swilo swa wena n'wini.
- Ku hangalasa mintirho ya siku, vhiki, n'hweti hi mfanelo.
- Ku tshama eka magoza lawa u lavaka ku famba hi wona.
- Ku fikelela ku humelela ka wena.

Ku tirhisa nkarhi hi vusopfa

- Ku pfumala nkunguhato lowu u nga ta wu landzelela.
- Ku ka u nga tivi lexi u nga sungulaka no hetelela hi xona.
- Ku tsandzeka ku fikelela ku navela na ku humelela ka wena hi nkarhi lowu a wu wu vekile.

[50]

1.5 Tikereke to tala ti hundzukile bindzu ro tifumisa hi rona. Pfumela kumbe u kaneta hi ku seketela vonelo ra wena.

Ku pfumela

- Ndlela leyi ti kokaka rinoko eka valandzeri hi yona.
- Mali yo tala yi hakeriwa hi vakreste na ku pfumaleka ka mpimanyeto wa lembe.
- Bindzu endzeni ka kereke.
- Tinyiko to kongomisiwa eka mufundhisi na nsati wa yena.
- Ku nyikela ka boha.

Ku kaneta

- Maendlelo ya tikereke tin'wana hi lamanene.
- Mali ya tikereke tin'wana yi lawuriwa hi komiti ya kereke kun'we na odira wa mfumo.
- Bindzu a ri pfumeleriwi endzeni ka tikereke leti.
- Tinyiko ti kongomisiwa eka lava pfumalaka hambi va nga ri swirho swa kereke.
- Vapfumeri va nyikela hilaha va kotaka no rhandza hakona handle ka ku boheleriwa.

[50]

1.6 1.6.1 Mukamberiwa u ta xiyaxiya xifaniso lexi kutani a tsala xitsalwana a aneka mhaka leyi xi n'wi tiselaka yona emiehleketweni.

Mukamberiwa u ta tsala xitsalwana hi xifaniso lexi kombisiweke ehansi ka 1.6.1.

U ta thya xitsalwana xa yena nhlokomhaka leyi faneleke. Xikombiso: Ntirhovutomi lowu ndzi wu navelaka.

A nga ha katsa na swin'wana swa leswi landzelaka eka xitsalwana xa yena:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.
- Tidyondzo leti lavekaka.
- Tindhawu to dyondza eka tona.
- Malembe yo dyondza.
- Nkucetelo.
- Mali yo hakelela tidyondzo ta kona.
- Tindhawu to tirhela eka tona.
- Mbuyelo wa ntirho lowu tanihi muholo.

[50]

1.6.2 Mukamberiwa u xiyaxiya xifaniso kutani a tsala xitsalwana a aneka mhaka leyi xi n'wi tiselaka yona emiehleketweni.

Mukamberiwa u ta tsala xitsalwana hi xifaniso lexi kombisiweke ehansi ka 1.6.2.

U ta thya xitsalwana xa yena nhlokomhaka leyi faneleke. Xikombiso: Vupfumba etikweni ra hina.

Eka xitsalwana xa yena a nga ha katsa na leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.
- Xivangelo xa ku andza ka nhlayo ya vanhu lava endzelaka laha tikweni hi xikongomelo xo endzela tindhawu ta vupfumba.
- Tindhawu to endzela eka tona.
- Minkarhi ya kahle yo endza.
- Swifambo na byetlelo etindhawini to endzela eka tona.
- Swakudya leswi dyiwaka.
- Vuhlayiseki eka tindhawu leti.

[50]

1.6.3 Mukamberiwa u ta xiyaxiya xifaniso kutani a tsala xitsalwana a aneka mhaka leyi xi n'wi tiselaka yona emiehleketweni.

Mukamberiwa u ta tsala xitsalwana hi xifaniso lexi kombisiweke ehansi ka 1.6.3.

U ta thya xitsalwana xa yena nhlokomhaka leyi faneleke. Xikombiso: Dyondzo i xitlhangu.

Eka xitsalwana xa yena a nga ha katsa na leswi landzelaka:

- Nhlamuselo ya nhlokomhaka.
- Nkateko wo kota ku hlaya na ku tsala.
- Vuswikoti byo ehleketa hi vuxoperi.
- Ku va munhu a teka swiboho swa nkoka.
- Ku pfuna vanhu van'wana lava navelaka ku dyondza.
- Ku hanya kahle na vanhu hinkwavo.

[50]

XIYA:

- Tirhisa rhubiriki minkarhi hinkwayo loko u koreketa xitsalwana xa vutumbuluxi (Papila ra vu3, XIYENGE XA A).
- Timaraka to sukela eka 0 kufikela eka 50 ti avanyisiwile hi tinhlamuselo ta 5 ta vuswikoti.
- Eka swilaveko swa Vundzeni, Ririmi na Xitayili, nhlamuselo yin'wana na yin'wana ya vuswikoti eka leta ntlhanu yi avanyisiwile hi swiyimo swimbirhi: xa le henhla na xa le hansi xikan'we na maavelo ya lawa ya tirhisiwaka ya timaraka.
- Xivumbeko a xi khumbeki hi xiyimo xa le henhla na xa le hansi.

RHUBIRIKI YA MAAVELO YA TIMARAKA EKA MAKOREKETELO YA XITSALWANA EKA RIRIMI RA LE KAYA [TIMARAKA TA 50]

Swilaveko		Vuswikoti byo hlawuleka	Vuswikoti bya le henhla	Vuswikoti byo amukeleka	Vuswikoti bya madyondza	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi
VUNDZENI & MAKUNGUHATELO (Mahlamulelo na miehleketo) Maveketelelo ya miehleketo eka makunguhatelelo. Ndzemuko wa xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu.	Xiyimo xa le henhla	28–30	22–24	16–18	10–12	4–6
TIMARAKA TA 30		-Mahlamulelo yo hlawuleka/lama tlhonthaka miehleketo na ku hundzisa eka leswi languteriweke. -Miehleketo ya vutlhari, leyi tlhonthaka miehleketo naswona leyi vupfeke. -Mahungu ya veketeriwe hi ndlela yo hlawuleka naswona ku na nkhlulukelano (nhlangano) ku katsa manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo lama vumbiweke kahle swinene. -Miehleketo leyi faneleke no tsakisa naswona yi kombisa vumbhoni byo va yi vupfile. -Mahungu ya veketeriwe kahle swinene naswona ku na nkhlulukelano (nhlangano) eka manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo lama amukelekaka. -Miehleketo leyi nga na nkhlulukelano na ku khorwisa. -Mahungu ya veketeriwe kahle naswona ku na nkhlulukelano (nhlangano) eka manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo ma na nkhlulukelano kun'wana. -Miehleketo a yi twisiseki naswona a yi kombisi vutitumbuluxeli. -Ku na vumbhoni byintsongo bya maveketelelo na nkhlulukelano wa mahungu.	-Mahlamulelo yo huhula. -Miehleketo yo hlanganahlangana yo ka yi nga kongomisi mhaka. -Mahungu yo huhula no vuyeleriwa. -Mahungu a ya veketeriwangi kahle naswona ya hava nkhlulukelano.

**RHUBIRIKI YA MAAVELO YA TIMARAKA EKA MAKOREKETELO YA XITSALWANA EKA RIRIMI RA LE KAYA [TIMARAKA TA 50]
(ku yisa emahlweni)**

Swilaveko		Vuswikoti byo hlawuleka	Vuswikoti bya le henhla	Vuswikoti byo amukeleka	Vuswikoti bya madyondza	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi
		25–27	19–21	13–15	7–9	0–3
	Xiyimo xa le hansi	-Mahlamulelo ya xiyimo xa le henhla kambe lama nga riki na swihlawulekisi swa xitsalwana xo hlawuleka no tlhontlha miehleketo. -Miehleketo ya vutlhari no vupfa. -Mahungu ya veketeriwe hi ndlela ya vutshila naswona ku na nkholukelano (nhlangano) eka manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo lama vumbiweke kahle. -Miehleketo leyi faneleke no tsakisa. -Mahungu ya veketeriwe kahle naswona ku na nkholukelano (nhlangano) eka manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo lama amukelekaka kambe hungu a ri hlamuseriwangi ri twisiseka swinene. -Miehleketo yi na nkholukelano lowu eneleke na ku khorwisa. -Mahungu ya veketeriwe kahlenyana naswona ku na nkholukelanonyana (nhlanganonyana) eka manghenelo, miri na masongelo/mahetelelo.	-Mahlamulelo hakanyingi a hi lama faneleke. -Miehleketo yi tala ku va leyi nga hlanganangiki na ku hlanganahlangana. -Ku hava vumbhoni lebyi kombisaka maveketelelo lamanene na nkholukelano wa mahungu.	-A nga kalangi a ringeta ku angula ku ya hi nhlokomhaka. -Miehleketo hi leyi yi nga fanelangiki naswona a yi fambelani nakantsongo na nhlokomhaka. -A yi na nkongomo naswona yi pfuvapfuvekile.

**RHUBIRIKI YA MAAVELO YA TIMARAKA EKA MAKOREKETELO YA XITSALWANA EKA RIRIMI RA LE KAYA [TIMARAKA TA 50]
(ku yisa emahlweni)**

Swilaveko		Vuswikoti byo hlawuleka	Vuswikoti bya le henhla	Vuswikoti byo amukeleka	Vuswikoti bya madyondza	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi
RIRIMI, XITAYILI & KU HLELA Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swa fambelana na xikongomelo/ nkucetelo, vundzeni; Mahlawulelo ya marito. Matirhiselo ya ririmi na swiaki na milawu ya rona; mahikahatelo, ntivoririmi na mapeletelo.	Xiyimo xa le henhla	14–15 -Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swa fambelana swinene na xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. -Vutitshembi eka ku tirhisa ririmi naswona hi ndlela yo hlawuleka no tsakisa. -Xi koka rinoko naswona xi na thoni leyinene no tlhavula. -Swihoxo swa ntivoririmi na mapeletelo a swi tali ku va kona. -Xi vumbiwile hi ndlela ya vutshila swinene.	11–12 -Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swi fambelana kahle na xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. -Ririmi hi leri faneleke naswona thoni leyi tirhisiweke hi leyi faneleke minkarhi hinkwayo. -Swihoxo swa ntivoririmi na mahikahatelo a swi talangi. -Xi vumbiwile hi ndlela ya vutshila.	8–9 -Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swa fambelana na xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. -Ririmi ri tirhisiwile hi mfanelo ku hlamusela mahungu. -Thoni hi leyi faneleke. -Ku tirhisiwile ririmi ro tlhavula ku tiyisisa vundzeni bya hungu.	5–6 -Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swa fambelanyana na xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. -Matirhiselo ya ririmi i ya xiyimo xa madyondza swinene. -Thoni na dikixini hi leswi swi nga faneriki. -Ntivomarito i wa mpimo wa le hansi.	0–3 -Ririmi a ri twisiseki. -Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito a swi fambelani na xikongomelo, vaamukeri va mahungu na mbangu. -Ntivoririmi wa mpimo wa le hansi swinene wu endla leswaku mahungu ya nga twisiseki.
		Xiyimoxa le hansi	13 -Ririmi i ra xiyimo xa le henhla naswona ri na thoni leyi faneleke no tlhavula. -Swihoxo swa ntivoririmi na mapeletelo a swi tali ku va kona. -Xi vumbiwile hi ndlela yo hlawuleka.	10 -Ririmi ra koka naswona hakanyingi ra vuyerisa. -Thoni hi leyi faneleke na ku vuyerisa. -Swihoxo swa ntivoririmi na mapeletelo i swintsongo. -Xi vumbiwile hi ndlela ya vutshila.	7 -Matirhiselo lama faneleke ya ririmi eka minkarhi yin'wana. -Hakanyingi thoni hi leyi faneleke kambe ku tirhisiwa ka ririmi ro tlhavula i ka mpimo wa le hansi.	4 -A ku tirhisiwangi ririmi leri faneleke. -Ku tirhisiwile swivulwa swo fana kumbe swintsongo leswi hambaneke. -Ntivomarito i wa mpimo wa le hansi swinene.
TIMARAKA TA 15						
XIVUMBEKO Swihlawulekisi swa xitshuriwa. Mavumbelo ya tindzimana na swivulwa.	Xiyimo xa le henhla	5 -Mavumbelo ya nhlokomhaka i ya xiyimo xa le henhla swinene. -Vuxokoxoko lebyi hlawulekeke. -Swivulwa na tindzimana swi vumbiwile hi ndlela ya xiyimo xa le henhla swinene.	4 -Vuxokoxoko byi vumbiwile hi ndlela yo twisiseka. -Ku na nkhlukelano. -Swivulwa na tindzimana swa twisiseka naswona i swo hambanahambana.	3 -Ku vumbiwile vuxokoxoko lebyi faneleke. -Swivulwa na tindzimana swi vumbiwile hi ndlela leyinene. -Xitsalwana xi sala xa ha twisiseka.	2 -Ku na timhakankulunyana leti faneleke. -Swivulwa na tindzimana swi na swihoxo. -Xitsalwana xa ha twisiseka hambleswi xi nga na swihoxo.	0–1 -Ku pfumaleka timhakankulu leti lavekaka. -Swivulwa na tindzimana swi na swihoxo. -Xitsalwana a xi twisiseki.
		Xiyimoxa le hansi				
TIMARAKA TA 5						
MAAVELO YA TIMARAKA		43–50	33–40	23–30	13–20	0–10

XIYENGE XA B:SWITSHURIWA SWA XITSALWAMBIKO: TIMARAKA TA 25**XIVUTISO XA 2****2.1 PAPILA RA XINGHANA**

Eka papila ra yena mukamberiwa a nga ha katsa leswi landzelaka:

- Adirese ya mutsari evokweni ra xinene.
- Xiloso.
- Vundzeni.
- Nsariso.

[25]**2.2 MATIMU YA MUFI**

Eka matimu ya mufi mukamberiwa a nga ha katsa leswi landzelaka:

- Mavito ya mufi.
- Siku, n'hweti na lembe ro velekiwa.
- Ndhawu laha a tswariweke kona.
- Vatswari va mufi.
- Vuxokoxoko bya swikolo na tidyondzo loko a dyondzile xikolo.
- Vuxokoxoko bya ntirho wa yena.
- Xivangelo xa rifu.
- Siku ro hundza emisaveni.
- Lava a va siyeke.

[25]**2.3 XIVIKO**

Eka xiviko xa yena mukamberiwa a nga ha katsa na leswi swi landzelaka:

- Nhlokomhaka.
- Loyi xiviko xi kongomisiweke eka yena.
- Xikongomelo xa xiviko xa yena.
- Swo famba hi swona.
- Vuhlayiseki.
- Vahirhi na muxaka wa swicelwa.
- Swibumabumelo na swisololo.
- Nsayino wa mutsari.
- Siku, n'hweti na lembe.

[25]

2.4 NHLUTO

Eka nhluto mukamberiwa a nga ha katsa na swin'wana swa leswi landzelaka:

- Vito ra tsalwa, mutsari wa rona.
- Swimunhuhatwa na mapaluxelo ya hungu kun'we na kungu ra tsalwa ra kona.
- Ku nga va na ku tirhisiwa ka mafenya.
- Mutsari wa nhluto u ta kombisa matitwelo ya yena mayelana na tsalwa leri a ri hlutaka.
- Vito ra mutsari wa nhluto ri ta va rona ro hetelela. **[25]**

2.5 N'WANGULANO

Mukamberiwa a nga ha katsa na swin'wana swa leswi landzelaka:

- Siku, nkarhi na ndhawu.
- Mavito ya swivulavuri.
- Marito yo amukela na ku xewetana.
- Mbhurisano lowu veke kona wu longoloka hi xivumbeko lexi faneleke.
- Timhaka ta nkoka to fambelana na leti buriwaka eka nongonoko.
- Ku gimeta na ku lelana. **[25]**

2.6 MBULAVULO/XIPICHI

Mukamberiwa a nga ha katsa na swin'wana swa leswi nga laha hansi:

- Nhlokomhaka ya mbulavulo wa kona.
- Ku xeweta nhlengeletano hi ku ya hi swiyimo swa varhambiwa.
- Ku khensa ku nyikiwa nkarhi wo vulavula hi mufambisi wa ntirho.
- Ku khensa vakunguhati va xinkhubyana lexi.
- Ku ndhundhuzela nhloko ya xikolo na ku nghenisiwa ka fenya.
- Ku khutaza varhangeri van'wana ku endla swo fana na leswi endliweke hi nhloko ya xikolo a ri karhi a tshaha van'wana lava endleke leswinene.
- Ku navelela ku wisa lokunene.
- Ku khensa ku yingiseriwa na magimetelo ya mbulavulo wa yena. **[25]**

NTSENGO WA XIYENGE XA B: 50

NTSENGO WA TIMARAKA: 100

XIYA:

- Tirhisa rhubiriki minkarhi hinkwayo loko u koreketa xitsalwana xa vutumbuluxi (Papila ra 3, XIYENGE XA B).
- Timaraka to sukela eka 0 ku fikela eka 25 ti avanyisiwile hi tinhlamuselo ta 5 ta vuswikoti.
- Eka swilaveko swa Vundzeni, Nkunguhato na Xivumbeko, nhlamuselo yin'wana na yin'wana ya vuswikoti eka leta ntlhanu yi avanyisiwile hi swiyimo swimbirhi: xa le henhla na xa le hansi xikan'we na maavelo lawa ya tirhisiwaka ya timaraka.
- Xivumbeko a xi khumbeki hi xiyimo xa le henhla na xa le hansi.

**RHUBIRIKI YA MAAVELO YA TIMARAKA EKA MAKOREKETELO YA XITSALWAMBIKO XO LEHA EKA RIRIMI RA LE KAYA
[TIMARAKA TA 25]**

Swilaveko	Vuswikoti byo hlawuleka	Vuswikoti bya le henhla	Vuswikoti byo amukeleka	Vuswikoti bya madyondza	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi
VUNDZENI, MAKUNGUHATELO & XIVUMBEKO Mahlamulelo na miehleketo. Maveketelelo ya miehleketo eka makunguhatelelo. Xikongomelo, vaamukeri va hungu, swihlawulekisi/milawu ya matirhiselo ya ririmi na mbangu. TIMARAKA TA 15	13–15 -Mahlamulelo yo hlawuleka na ku hundzisa leswi a swi languteriwile. -Miehleketo ya vutlhari na ku vupfa. -Vutivi byo enta bya swihlawulekisi swa muxaka wa xitshuriwa. -Matsalelo ya kongoma mhaka. -Vundzeni na miehleketo swi na nkholukelano. -Nhlamuselo ya vuenti swinene naswona vuxokoxoko byi seketela nhlokomhaka. -Xivumbeko lexi faneleka no va na nkhaqato.	10–12 -Mahlamulelo lamanene lama kombisaka vutivi lebyinene bya swihlawulekisi swa muxaka wa xitshuriwa. -U kongoma mhaka – a nga humi emhakeni. -Vundzeni na miehleketo swi na nkholukelano, nhlamuselo ya vuenti naswona vuxokoxoko byi seketela nhlokomhaka. -Xivumbeko lexi faneleka kambe xi ri na swihoxo swintsongo swa nkhaqato.	7–9 -Mahlamulelo yo ringanela lama kombisaka vutivi bya swihlawulekisi swa muxaka wa xitshuriwa. -Mhaka a yi kongomiwi hi ku hetiseka - ku na ku humanyana emhakeni. -Vundzeni na miehleketo swi na nkholukelano lowu amukelekaka. -Ku na vuxokoxoko byin'wana lebyi seketelaka nhlokomhaka. -Xivumbeko lexi fanelaka hi ku angarhela kambe xi ri na swihoxo swintsongo.	4–6 -Mahlamulelo ya madyondza lama kombisaka vutivinyana bya swihlawulekisi swa muxaka wa xitshuriwa. -Ku na ku kongomanyana kambe u pfa a humanyana emhakeni. -A hi minkarhi hinkwayo vundzeni na miehleketo swi khulukelanaka. -Ku na vuxokoxoko byintsongo lebyi seketelaka nhlokomhaka. -Milawu ya xivumbeko yi tirhisiwe hi ndlela yo ka yi nga twisiseki. -Ku na swihoxo swo tala	0–3 -Mahlamulelo a ya kombisi vutivi bya swihlawulekisi swa muxaka wa xitshuriwa. -Nhlamuselo a yi le rivaleni naswona yi humile swinene emhakeni. -Vundzeni na miehleketo swi hava nkholukelano. -Ku na vuxokoxoko byintsongo swinene lebyi seketelaka nhlokomhaka. -A nga tirhisangi milawu ya xivumbeko leyi faneleke.

RHUBIRIKI YA MAAVELO YA TIMARAKA EKA MAKOREKETELO YA XITSALWAMBIKO XO LEHA EKA RIRIMI RA LE KAYA [TIMARAKA TA 25] (ku yisa emahlweni)

Swilaveko	Vuswikoti byo hlawuleka	Vuswikoti bya le henhla	Vuswikoti byo amukeleka	Vuswikoti bya madyondza	Vuswikoti byo ka byi nga fikelelangi
RIRIMI, XITAYILI & KU HLELA	9–10	7–8	5–6	3–4	0–2
Thoni, rhejisitara, xitayili, xikongomelo/nkucetelo, vaamukeri va hungu na mbangu. Matirhiselo ya ririmi na milawu ya matirhiselo ya ririmi. Mahlawulelo ya marito; Mahikahatelo na mapeletelo.	-Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swi fambelana swinene na xikongomelo, vaamukeri va hungu na mbangu. -Ku na nkhaqato wa ntivoririmi naswona wu vumbiwile hi mfanelo. -Swihoxo a swi tali ku vonaka.	-Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swi fambelana swinene na xikongomelo, vaamukeri va hungu na mbangu. -Hi ku angarhela ku na nkhaqato wa ntivoririmi naswona wu vumbiwile hi mfanelo. -Ntivomarito wa kahle swinene. -A ku tali ku va na swihoxo.	-Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swi fambelana na xikongomelo, vaamukeri va hungu na mbangu. -Ku na swihoxonyana swa ririmi. -Ku na ntivomarito wo ringanela. -Swihoxo a swi onhi nhlamuselo.	-Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito swo fambelananyana na xikongomelo, vaamukeri va hungu na mbangu. -Ntivoririmi wo pfumala nkhaqato wu tlhela wu va na swihoxo swo hlayanana. -Ntivomarito wa mpimo wa le hansi. -Nhlamuselo a yi le rivaleni.	-Thoni, rhejisitara, xitayili na ntivomarito a swi fambelani na xikongomelo, vaamukeri va hungu na mbangu. -Swihoxo swi tele naswona ku na ku hlanganahlangana ka timhaka. -Ntivomarito a wu fambelani na xikongomelo. -Nhlamuselo a yi twali nakantsongo.
TIMARAKA TA 10					
MAAVELO YA TIMARAKA	22–25	17–20	12–15	7–10	0–5